

ترغیب و جذاب سازی کلاس درس عربی برای دانش آموزانم

بابک هادیان حیدری

کارشناسی ارشد، الهیات و معارف اسلامی - علوم قرآن و حدیث، دانشگاه مازندران

اداره آموزش و پرورش شهرستان نوشهر، آموزشگاه سهروردی

bhadianheidari@yahoo.com

09118941904

چکیده :

زبان و ادبیات عربی با آنکه تعداد حروف آن نسبت به فارسی کمتر است؛ اما یادگیری آن برای برخی از دانش آموزان به جهت وجود قواعد در نگاه نخست سخت می آید؛ درحالی که آموزش روش‌هایی می‌تواند نگاه دانش آموزان را تغییر دهد و توجه آن‌ها را به درس جلب نماید؛ از این رو پژوهش حاضر با روش توصیفی - تحلیلی با دلایل مستند روش‌های جذاب‌سازی و ترغیب دانش آموزان هنرستان را به درس عربی را بررسی نموده است و نتایج پژوهش حاکی از آن است که رشته‌های دانش آموزان کار و دانش به گونه‌ای می‌باشد که آن‌ها تمایل زیادی به دروس نظری ندارند؛ لذا در مراجعه اول با درس عربی در جهت عدم پذیرش آن می‌باشند. با تغییر رویه تدریس که آن‌ها در پایه هفتم و هشتم و نهم با آن مواجه بودند و به کارگیری روش‌هایی چون آموزش با پاورپوینت، دیدن کلیپ‌های کوتاه عربی مرتبط با درس، روش سنجش چون کتاب‌باز، استفاده از روش سنجش پنج‌انگشت، دانش آموزان به درس را ترغیب شده و نمرات کم آن‌ها سال در نوبت اول افزایش می‌یابد.

واژگان کلیدی: ادبیات عرب، معلم، دانش آموزان، هنرستان.

۱- مقدمه :

یکی از مهم‌ترین وسایل ارتباط اجتماعی، زبان است و انسان‌ها از همان گذشته تا به امروز با این وسیله با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کردند؛ اگرچه زبان‌ها گوناگون هستند؛ اما افراد برای آنکه بتوانند با یکدیگر رابطه داشته باشند، لازم است که زبان یکدیگر را فراگیرند؛ همانند انسان‌هایی که برای تجارت با کشورهای مختلف زبان‌های آن‌ها را فرا می‌گیرند، پس زبان عامل تعامل ملل گوناگون با یکدیگر برای رسیدن به سود و منفعت بیشتر از گذشته تا به امروز به حساب می‌آید.

آموزش زبان‌های مختلف امری سخت و دشوار است؛ درحالی که اگر زبانی را بتوان با اعتقادات مردم گره زد، یادگیری آن امری سهل و آسان خواهد بود. یکی از زبان‌هایی که با اعتقادات مسلمانان گره خورده، زبان عربی است. یادگیری این زبان در مدارس جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان یکی از دروس عمومی و تخصصی در تمامی رشته‌ها تدریس می‌گردد؛ اما در هنرستان‌ها به جهت کارهای عملی و درس‌های تخصصی مرتبط با رشته‌هایشان، ارتباط ملموسی را با این درس برقرار نمی‌کنند؛ حال آنکه این زبان یکی از پراهمیت‌ترین زبان‌ها محسوب می‌شود و یادگیری آن تأثیر به‌سزایی دارد؛ لذا به خاطر این اهمیت و در جهت ترغیب دانش آموزان به درس عربی، پژوهش

پیش روی کوشیده تا با اعمال روش‌هایی در سنجش یادگیری، توجه دانش آموزان را به درس عربی جلب نماید و به این سؤال اصلی که «روش‌های ترغیب و جذاب سازی کلاس درس عربی در هنرستان‌ها چیست؟»، پاسخ دهد. اهداف اجرای این تجربه به‌قرار زیر است:

- * انتقال روش تدریس نوین در جهت ترغیب دانش آموزان در هنرستان به درس عربی.
 - * بیان روش‌های جذاب سازی کلاس در جهت جلب توجه دانش آموزان به درس عربی.
 - * ارائه سنجش‌های نوین از جمله تکنیک ۵ انگشت در جهت حل مشکل یادگیری دانش آموزان در درس عربی.
- درباره‌ی پیشینه این موضوع، مقالاتی نگاشته شده است از جمله: «تحلیل محتوای کتاب‌های (عربی زبان قرآن) متوسطه دوم (عمومی) بر اساس برنامه درسی و رویکرد ارتباط آموزشی، اثر مسعود فکری و دیگران، مجله الجمعیه الایرانیة للغة العربیة و آدابها فصلیة علمیة محكمة، العدد ۵۸، ۲۰۲۱ م»؛ «بررسی تطبیقی میزان اثربخشی آموزشی کتاب‌های تازه تألیف عربی متوسطه اول و دوم از دیدگاه معلمان و دانش آموزان شهرستان بیرجند، اثر احمد لامعی گیو و دیگران، مجله الجمعیه الایرانیة للغة العربیة و آدابها فصلیة علمیة محكمة، العدد ۴۹، ۲۰۱۸ م»؛ اما ضمن ارج نهادن به این آثار باید گفت؛ این مقالات موضوع را به‌صورت کلی و از بُعد تحلیل محتوای زبان عربی بررسی نموده‌اند؛ درحالی که پژوهش پیش روی از جهت کاربردی درصدد ارائه تجربه عملی اجرای روش‌های سنجش نوین در هنرستان در درس عربی است.

۲- توصیف وضع موجود :

دانش آموزان هنرستان، در پایه‌های هفتم، هشتم و نهم با درس عربی آشنا شده‌اند و زمانی که در سال نهم انتخاب رشته می‌کنند و وارد رشته‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش می‌شوند نیز درس عربی را با سطح دشواری کمتر به‌عنوان یک واحد درسی عمومی باید بگذرانند. دانش آموزان به جهت نوع دروس عملی که با آن مواجه هستند و به دلایل مختلفی از جمله عدم شناخت کافی پیرامون اهمیت زبان عربی و ارتباط آن با زبان و ادبیات فارسی چنین می‌پندارند که زبان عربی هیچ ارتباطی با زبان فارسی ندارد؛ در حالی این برداشت اشتباه از آنجا ایجاد گردید که در سال‌های هفتم تا دهم با آنکه این سوءبرداشت وجود داشت، مرتفع نگردید و از سویی دیگر این برداشت غلط در یادگیری آن‌ها نیز اثرگذار بوده است.

۳- شواهد (۱) :

با بررسی رفتارهای ورودی دانش آموزان در هنرستان متوجه شدیم که آن‌ها در سال‌های ابتدایی تحصیل، آن زمانی که با درس عربی روبرو شدند، توضیحات کافی پیرامون چرایی یادگیری این درس داده نشده است؛ اما باید گفت که در ابتدای کتاب عربی زبان قرآن در سخنی با دانش آموزان، علت‌هایی مطرح شده است که «زبان عربی یکی از شش زبان رسمی سازمان ملل متحد است» و «این زبان پرمعنا و قوی است و کتاب‌های بسیاری از دانشمندان به این زبان نوشته شده است» بر همین اساس می‌بایستی به دانش آموزان می‌آموختیم که یادگیری این زبان که یکی از زبان‌های رسمی سازمان ملل متحد می‌باشد نه تنها یک عمل بی‌هوده نیست؛ بلکه یادگیری آن نیز جدای از آنکه ما

مسلمان هستیم نشان‌دهنده سطوح بالای یادگیری افراد است و باید برای آن‌ها تبیین می‌گشت که زبان عربی یک‌زبان ارزشمند است که انسان را با علوم دیگر آشنا می‌سازد؛ زیرا در گذشته بسیاری از کتاب‌ها دینی و علمی به زبان عربی نگاشته می‌شد و حتی اندیشمندان مسلمان و غیر مسلمانان در ایران و سایر کشورها نیز به زبان عربی کتاب می‌نوشتند و این موضوع دلالت بر اهمیت و ارزشمندی این زبان دارد؛ از سویی دیگر باید بدان‌ها خاطرنشان می‌کردیم که برای دسترسی به گنجینه‌های ارزشمند علمی آن دوران نیازمند به فراگیری زبان عربی است.

۴- تجزیه تحلیل اطلاعات (یافتن راه حل) :

انسان‌های حق‌طلب و حق‌جو در گذشته برای یادگیری علوم این سختی را تحمل می‌کردند و حتی برای رسیدن به یک روایت یا حدیث یا مطلبی از یک کشور به کشور دیگر رهسپار می‌شدند؛ بنابراین در جهت یادگیری یک‌زبان باید سختی‌هایی را تحمل نمود که در نهایت نتیجه‌ای مطلوب را در پی خواهد داشت. یکی دیگر از مشکلاتی که در دانش‌آموزان وجود داشت و باید برطرف می‌گردید، چگونگی ارتباط زبان عربی با زبان و ادبیات فارسی است. تصمیم گرفتیم برای دانش‌آموزان توضیح دهیم که یکی از دلایل یادگیری زبان عربی، ارتباط این زبان با ادبیات فارسی است و

۵- انتخاب راه حل و اعتبار بخشی :

همان‌طور که در سخنی با هنرجویان آمده است: «زبان و ادبیات فارسی با زبان عربی درآمیخته و برای فهم بهتر زبان و ادبیات فارسی آشنایی با زبان عربی لازم است» پس برای فهم زبان فارسی باید زبان عربی را یاد گرفت. با این توضیحاتی که در جلسه نخست دادیم، متوجه شدیم که تعدادی از دانش‌آموزان در جلسات بعدی درباره‌ی اهمیت و چرایی یادگیری این موضوع سؤالاتی را نمی‌پرسیدند و بیشتر به مطالب ارائه‌شده در کلاس توجه می‌نمایند؛ اما مشکلات یادگیری دانش‌آموزان به جهت روش‌های تدریس در سال‌های گذشته همچنان پا بر جا بود؛ لذا بر آن شدیم تا روش‌های جدیدی را در کلاس اجرا کنیم. پس از حل مشکل چرایی یادگیری زبان عربی، از بررسی آموخته‌های گذشته دانش‌آموزان در یافتیم که آن‌ها اطلاعات کافی از زبان عربی ندارند و با آنکه ۴ سال از سال هفتم تا دهم با زبان عربی آشنا شدند؛ اما اطلاعات آن‌ها در حدود ابتدایی است و دلیل این موضوع از ارزشیابی آغازین سال ۱۴۰۱ نمایان بود. از تعداد ۸ کلاس، ۳ کلاس در سطح ضعیف و ۵ کلاس دیگر در حد متوسط بوده‌اند.

۶- اجرای راه حل و نظارت :

بنابراین تصمیم گرفتیم که در ابتدای سال تحصیلی مروری بر درس‌های سال‌های گذشته داشته باشیم. در زمان مرور درس‌های گذشته کلاس را از متکلم وحده خارج نمودیم و با ابزارهایی همچون پاورپوینت بر جذابیت بصری کلاس درس افزودیم؛ زیرا زبان عربی به جهت قواعد و مطالبی که دارد یادگیری مداوم آن خسته‌کننده است و فضای کلاس نیازمند تغییر می‌باشد تا دانش‌آموزان بتوانند یادگیری بهتر و دقیق‌تری داشته باشند؛ لذا در حین پخش پاورپوینت و کلیپ‌های عربی مرتبط با درس از دقت در چهره‌های دانش‌آموزان متوجه شدیم که این روش

در دانش آموزان اثرگذار بوده است و آن‌ها با دقت بیشتری به درس گوش فرا می‌دهند، پس از اتمام مرور درس‌های گذشته، آزمون دیگری را برگزار نمودیم و تغییرات خوبی را در نمرات دانش آموزان مشاهده نمودیم. زمانی که از این تغییرات نتایج خوبی برای ما حاصل گشت، بر آن شدیم که در مسیر یادگیری دانش آموزان از تکنیک‌های دیگری در سنجش استفاده نماییم.

۷- شواهد (۲) توصیف وضع مطلوب :

در آزمون‌های بعدی در کلاس با دانش آموزان قراری گذاشته شد که از هر چند امتحان که برگزار می‌شود، یک آزمون در کلاس به صورت کتاب‌باز گرفته شود، بدین صورت که هر دانش‌آموز تنها باید از کتاب خود استفاده نماید و حق گفت‌وگو با بغل‌دستی خود را ندارد. در این روش دانش آموزان در ساعت تعیین شده می‌بایستی پاسخ سؤالات را در کتاب پیدا نمایند. دلیل انتخاب این نوع سنجش از آن جهت بود که پراکندگی سؤالات در این سنجش به‌عنوان یک مطالعه دقیق کتاب درسی اثرگذار است و موجب فهم عمیق‌تر دانش آموزان می‌شود. شاهد این موضوع تغییر نمرات دانش آموزان در امتحانات بعدی بوده است. در کنار این روش، از تکنیک ۵ انگشت برای حل مشکل دیگر یادگیری دانش آموزان استفاده نمودیم. در این روش به دانش آموزان خاطرنشان کردیم که مشت نماد نیازمند به کسب اطلاعات بیشتر در موضوع مورد بحث است و یک انگشت نماد مخالفت کامل و دو انگشت نماد با یک دلیل مخالف موضوع است و ادامه دادیم که سه انگشت نماد عدم اطمینان و گوش دادن به نظرات دیگران، چهار انگشت نماد موافقت با یک دلیل و پنج انگشت موافقت با چند دلیل را می‌رساند. این روش را در تدریس مطالب درسی هم چون نحوه ساختن فعل امر اجرا نمودیم. از دانش آموزان درباره‌ی نحوه ساخت فعل امر پرسیدیم.

۸- ارزیابی نهایی و اعتبار سنجی :

تقریباً از کلاس ۲۰ نفر، ۱۴ نفر نماد مشت را نشان دادند. با این روش متوجه تغییری در رویه کلاس شدیم و علت این علاقه‌مندی را از دانش آموزان جویا شدیم، با پاسخ جدیدی روبرو شدیم، آن‌ها ابراز می‌کردند در زمان پاسخ‌گویی وقتی ما پاسخ می‌دهیم نمی‌دانیم احساس سرخوردگی به ما دست می‌داد؛ اما در این روش ما به خودمان القا می‌کنیم که نیازمند مطالعه بیشتر هستیم. با تغییر روش‌های تدریس و سنجش یادگیری پس از برگزاری امتحانات نوبت اول، دانش آموزان نمرات بسیار خوبی را کسب نمودند.

۹- نتیجه گیری و پیشنهادات :

پس از بررسی موارد فوق، پژوهش حاضر به نتایج زیر دست یافته است:

۱. استفاده از روش‌های سنجش نوین و دعوت دانش آموزان به مشارکت در درس، موجب جذاب سازی کلاس می‌شود و آن‌ها را به یادگیری بیشتر ترغیب می‌کند.
۲. استفاده از آزمون کتاب‌باز در یادگیری بیشتر دانش آموزان به جهت مطالعه دقیق درس برای پاسخ‌گویی به سؤالات اثرگذار است.

۳. زبان عربی با زبان فارسی پیوندی ناگسستنی دارد و یادگیری زبان عربی به نوعی در فهم بیشتر زبان فارسی اثرگذار است.

پیشنهادات

مهم ترین محدودیت این درس، عدم وجود گرافیک بالا و مطالب جذاب است و از سویی دیگر برخی از مطالب باید برای جذاب سازی کلاس و ترغیب دانش آموزان به درس بازطراحی جدید شود. بهترین پیشنهاد در درس عربی تهیه یک کلیپ و محتوای زیبا با عنوان علت و چرایی یادگیری زبان عربی به صورت QR در ابتدای کتاب است تا دانش آموزان پیش از آغاز سال تحصیلی به صورت دقیق از چرایی یادگیری این زبان آگاه شوند.

منابع :

۱. قرآن کریم، ۱۳۸۳ ش، ترجمه حسین انصاریان، قم، انتشارات اسوه.

پیوست ها :

نمون برگ شماره ۱ تجزیه و تحلیل ارزشیابی آغازین

بسم الله الرحمن الرحيم

۱- ضمیمه جدولی در این بخش درج شده است که دانش آموزان باید به آنها مساعد باشند. در سایت معاونت آموزش عالی و تحقیقات علمی، گروه آموزشی، <http://www.iaec.tau.ac.ir> نمونه می تواند مقلدان را این ضمیمه برگ ارزشیابی آغازین مشاهده کنند.

نمون برگ شماره ۱۱ تجزیه و تحلیل نتایج ارزشیابی آغازین

نام معلم									
نام دانش	۲۵۳	۲۵۴	۳۰۱	۲۵۵	۳۰۲	۲۵۶	۳۰۳	۲۵۷	۳۰۴
نام درس	عربی ۱	عربی ۱	عربی ۱	عربی ۱	عربی ۱	عربی ۱	عربی ۱	عربی ۱	عربی ۱
میانگین نمره	۷,۷۵	۹	۱۱,۵	۱۲,۷۵	۱۱,۷۵	۱۱,۷۵	۱۱,۷۵	۱۰,۸۷	۱۰,۸۷
تعداد و درصد افرادی که نمره بالای ۱۰ است	۲	۲	۳	۴	۴	۴	۴	۲	۲
تعداد و درصد افرادی که نمره ۱۰ تا ۱۲ است	۷	۴	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۴	۷
تعداد و درصد افرادی که نمره ۸ تا ۱۰ است	۱۲	۱۲	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵
تعداد و درصد افرادی که نمره ۶ تا ۸ است	۹	۷	۹	۹	۹	۹	۹	۹	۹
تعداد و درصد افرادی که نمره ۴ تا ۶ است	۵	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷
تعداد و درصد افرادی که نمره ۲ تا ۴ است	۵	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷
تعداد و درصد افرادی که نمره ۰ تا ۲ است	۵	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷
تعداد و درصد افرادی که نمره ۰ تا ۲ است	۵	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷
تعداد و درصد افرادی که نمره ۰ تا ۲ است	۵	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷

تجزیه و تحلیل نتایج ارزشیابی آغازین

دومین کتفرس ملی مطالعات خانواده و مدرسه

۱۵	۱۵/۲۵	۱۵	۱۵
۱۵	۱۶/۲۵	۱۵	۱۵
۱۵	۱۶	۱۱	۱۴
۱۳	۱۲	۱۱/۵	۱۴
۱۴	۱۶/۲۵	۱۴	۱۴
۱۷	۱۶/۲۵	۱۴	۱۴
۱۹	۲۵	۲۵	۱۴
۱۸	۱۴/۲۵	۱۴/۵	۱۴
۱۳	۱۶	۱۴	۱۴
۱۱	۱۶/۲۵	۱۴	۱۴
۱۷	۱۸/۲۵	۱۷	۱۴
۱۴	۱۹	۱۴	۱۴
۱۸	۱۵	۱۴	۱۴
۱۹	۲۵	۱۴	۱۴
۱۲	۱۶/۲۵	۱۴	۱۴
۱۱	۱۳/۲۵	۱۴	۱۴
۲۵	۲۵	۱۹	۱۴
۹۷	۹۸	۱۴	۱۴
۱۱	۱۶/۲۵	۱۴	۱۴
۱۲	۱۵/۲۵	۱۴	۱۴
۱۲	۱۶/۲۵	۱۴	۱۴
۱۹	۱۹	۱۴	۱۴
۲۵	۲۵	۱۴	۱۴
۱۸	۲۵	۱۴	۱۴
۱۵	۱۶/۲۵	۱۴	۱۴
۹۷	۹۸	۱۴	۱۴

تغییر نمرات دانش آموزان در نوبت اول سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲

دوین کتفرس ملی مطالعات خانوادہ و مدرسہ

طرح درس سالانہ

تاریخ	موضوع	تعداد	نوع	تعداد
۵	امامہ درس دوم	۵	تکلیف	۵
۱۲	امتحان	۱۲	امتحان	۱۲
۱۹	امتحان	۱۹	امتحان	۱۹
۲۶	امتحان	۲۶	امتحان	۲۶

تاریخ	موضوع	تعداد	نوع	تعداد
۷	درس دوم	۷	تکلیف	۷
۱۴	درس دوم	۱۴	تکلیف	۱۴
۲۱	درس دوم	۲۱	تکلیف	۲۱
۲۸	امامہ درس دوم	۲۸	تکلیف	۲۸

دومین کنفرانس ملی مطالعات خانوادگی و مدرسه

طرح درس روزانه

The image shows two overlapping pages of a lesson plan for 'Introduction to Family Studies' (مقدمه بر مطالعات خانوادگی). The document is written in Persian and includes the following sections:

- هدف کلی (General Objective):** آشنایی دانش آموزان با مبانی علمی و کاربردی علم خانواده و بهداشت.
- اهداف رفتاری (Behavioral Objectives):**
 - 1- بتواند درس را به راحتی ترجمه کند.
 - 2- بتواند درس را به راحتی ترجمه کند.
 - 3- صحیح و غلط بودن عبارات را با توجه به متن تشخیص دهد.
 - 4- املوا را به خوبی یاد بگیرد و فعل امر را در جملات تشخیص دهد.
 - 5- بتواند اختصار بنسنگ را انجام دهد.
 - 6- بتواند تمرین ها را انجام دهد.
- روش تدریس (Teaching Method):** گروه بندی، گروه ایجاد نموده و نام گذاری شود.
- وسایل آموزشی (Teaching Materials):** کتاب، دفتر، تخته، گویا، پاورپوینت، تصاویر، فیلم.
- محتوای درس (Lesson Content):**
 - 1- خانواده علم درس را به درستی بخواند و ترجمه کند.
 - 2- صحیح و غلط بودن عبارات را با توجه به متن تشخیص دهد.
 - 3- املوا را به خوبی یاد بگیرد و فعل امر را در جملات تشخیص دهد.
 - 4- بتواند تمرین ها را انجام دهد.
- فعالیت‌های مرحله‌ای تدریس (Lesson Phases):**
 - 1- گروه بندی و نام گذاری گروه.
 - 2- پرسش و پاسخ: با طرح چند سوال فکر آنها را وادار به تلاش می نمایم. سوالات در مورد نشانه های فعل امر چیست؟
 - 3- پرسش کتبی یا سوالات محدود از پیش طراحی شده از درس سال گذشته.
 - 4- دسته بندی مطالب: روش درختی و نموداری موضوعات - نوشتن تسمی نکات درس به صورت دسته بندی وارانه جدولی.
 - 5- روی تخته - دیداری و شنیداری (PowerPoint)، سخنرانی، پرسش و پاسخ، بارش فکری، کارگروهی و ...
- فعالیت‌های معلم - دانش آموز (Teacher-Student Activities):**
 - 1- ارائه جزوه درس
 - 2- خواندن از روی برخی قسمت های درس
 - 3- خط کشیدن - رنگی کردن قسمتهای کلیدی و نکات مهم
 - 4- پاسخ به سوالات حین تدریس
- ملاحظات (Remarks):** مدت زمان: 25 دقیقه

دومین کتفراس ملی مطالعات خانواده و مدرسه

مسابقات	نمره پایانی		نمره مستمر		نوبت اول	
	به ازای	به ازای	به ازای	به ازای	پایانی	مستمر
					۳۰	۲۰
					۱۳	۱۵
					۱۰	۱۵
					۱۳	۱۲
					۳۰	۳۰
					۱۷	۱۷
					۱۸	۱۸
					۱۳	۱۷
					A	۱۲
					B	۱۰
					A	۱۲
					۱۸	۱۷
					۱۵	۱۲
					۱۲	۱۳
					۱۵	۱۷
					۱۵	۱۳